

III-IV. Biologické a sociokulturní faktory v sociálním chování

Lidské chování je ovlivňováno řadou biosociálních determinant.

Biologické faktory v sociálním chování

- **Pohlaví** - odlišnost některých psychických vlastností a způsobů chování mužů a žen (např. u mužů vyšší agresivita, boj o dominanci, menší citovost, riskování) je v určité míře dána biochemicky a funkcemi mozku jako důsledek působení dělby práce a sociálních pozic ustálených v průběhu lidské antropogeneze trvající několik milionů let. Kulturně ustavený **stereotyp pohlaví** jako kulturou reprodukováná představa „přirozených“ mužských resp. ženských vlastností a způsobů chování je po staletí vštěpována a posilována a stala se tak **sociálně přijímanou normou**. Západní kulturou vytvořený obraz muže a ženy je však sociální a kulturní konstrukcí, která není příznačná pro všechny lidské kultury, jak ukázala např. americká antropoložka M. Meadová). Sociálními a kulturními faktory jako příčinami rozdílů v mužském a ženském chování a sociální nerovnosti mužů a žen se zabývá vědní obor **gender studies**.
- **Věk** - je výsledkem biologického procesu stárnutí, který má však významné sociální a kulturní kontexty. Mluvíme v této souvislosti o:
 1. **sociálním časem** - je určován zejména sociálním významem přisuzovaný běhu času, zvláště podle rytmu sociálních činností,
 2. **sociálním stárnutím** - sociálně vnímaném procesu stárnutí,
 3. **sociálním věkem** - vedle věku chronologického a biologického představuje chápání věku vztaženého k sociálnímu postavení, stupni sociální prestiže a ke specifickým sociálním rolím.
- **Etnicita** - dříve používaný termín „rasa“ představuje společenskou konstrukci vystavěnou na antropologicky chápané odlišnosti somatických a dalších biologických rysů lidské populace. Nelze přijmout tvrzení, že některé „rasy“ jsou z hlediska psychických vlastností nebo jiných hledisek hodnotnější. Somatické rozdíly jsou dány dlouhodobou adaptací na klima, civilizační rozdíly především rozdílným sociálně-ekonomickým vývojem a odlišnou kulturní tradicí.
- **Geneticky předávané schopnosti a vlastnosti** - nepředurčují deterministicky lidské chování. Genetické dispozice sami o sobě nevedou nutně k asociálnímu, deviantnímu chování, genetická vloha ale zvyšuje práh citlivosti na působení určitých vlivů sociálního prostředí.

Sociokulturní determinace sociálního chování

Člověk jako **tvor společenský** (zoon politikon) si v procesu socializace osvojuje lidskou kulturu a vrůstá do společenských vztahů. Mluvíme o **kultuře (společnosti) v člověku**. Německý sociolog Ralf Dahrendorf charakterizuje člověka označením **homo sociologicus** - člověk je uvězněn v sociálních sítích a rolích.

Sociokulturní determinaci můžeme vyjádřit dvěma tezemi:

- bez života ve společnosti se člověk nestane člověkem - nerozvinou se jeho lidské vlastnosti a schopnosti,
- člověk je takový, jaká je společnost - člověk se od sociálního života a sociálních vztahů nemůže distancovat.